

SNL-monitoring

Dagvlinders, sprinkhanen en libellen in het Ulvenhoutse Bos 2023

Dagvlinders, sprinkhanen en libellen in het Ulvenhoutse Bos 2023

Projectleiding

Gerdien Bos

Veldwerk

Renée van Toor, Jens Bokelaar & Gerdien Bos

Rapportnummer

VS2023.045

Projectnummer

P2023.027

Projectcode

NBP2-1

Productie

De Vlinderstichting
Mennonietenweg 10
Postbus 506
6700 AM Wageningen
T 0317 46 73 46
E info@vlinderstichting.nl
www.vlinderstichting.nl

Opdrachtgever

Staatsbosbeheer

Contactpersonen

Rik Huiskes (adviseur monitoring) & Alex Zuidervliet (boswachter ecologie)

Deze publicatie kan worden geciteerd als

Bos-Groenendijk, G.I. & Bokelaar, J. (2023). Dagvlinders, sprinkhanen en libellen in het Ulvenhoutse Bos 2023. SNL-monitoring. Rapport VS2023.045, De Vlinderstichting, Wageningen.

Trefwoorden

SNL-monitoring, dagvlinders, sprinkhanen, libellen, Ulvenhoutse Bos, moerassprinkhaan, zwarte heidelibel, bont dikkopje

Oktober 2023

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigden/of openbaar gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van De Vlinderstichting, noch mag het zonder een dergelijke toestemming gebruikt worden voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	5
2. Gebiedsbeschrijving	6
2.1 Ligging	6
2.2 Beheertypen	6
3. Methode	8
3.1 Protocol	8
3.2 Soorten	8
3.3 Bezoekfrequentie	8
3.4 Wijze van vastleggen	9
3.5 Weersomstandigheden	9
4. Resultaten	10
4.1 Dagvlinders	10
4.2 Libellen	12
4.3 Sprinkhanen	13
4.4 Overige waarnemingen	13
5. Resultaten per beheertype	14
5.1 Nat schraalland (N10.01)	14
5.2 Kruiden- en faunarijk grasland (N12.02)	14
6. Discussie en conclusie	15
6.1 Het vlinder- en libellenjaar 2023	15
6.2 Onderbelichte soorten/percelen	15
6.3 Vergelijking met de vorige kartering	16
6.4 Conclusie	16
Bijlage 1: Verspreidingskaarten	17
Bijlage 2: Karteersoortenlijst	20
Bijlage 3: Kwalificerende soorten	24

Samenvatting

In 2023 is in het Ulvenhoutse Bos (NBP2-1) SNL-monitoring uitgevoerd. Dit gebied maakt deel uit van de Baronie van Breda, waar de mooiste en oudste bossen van West-Brabant te vinden zijn. Het onderzoeksgebied bestaat uit verschillende graslanden en natte schraallanden in en langs de randen van deze bossen. Het onderzoeksgebied telde 107 hectare en is onderzocht op dagvlinders, libellen en sprinkhanen. De kartering is uitgevoerd volgens de richtlijnen die gelden voor SNL-monitoring. Er werden 5 veldbezoeken gebracht tussen half mei en eind augustus.

De meeste percelen zijn twee, drie of vier keer bezocht. Er zijn geen belangrijke delen gemist. Van het te karteren gebied werd 97% twee keer of vaker bezocht en 74% drie keer of vaker. De waarnemingen zijn in het veld vastgelegd met de app LiveAtlas (onderdeel van Avimap) van Sovon. Gemiddeld is tijdens het veldwerk 4 minuten besteed aan het doorkruisen van één hectarehokje. Per veldwerkuur werd gemiddeld 16 hectare geïnventariseerd.

In het onderzoeksgebied werden 17 soorten dagvlinders, 23 soorten libellen en 10 soorten sprinkhanen waargenomen. Het regionale belang van het onderzoeksgebied is gemiddeld, zowel wat soorten als wat aantallen individuen betreft. Door de weersomstandigheden waren de totale aantallen waarschijnlijk iets lager dan in een gemiddeld jaar. Enkele soorten die in lage aantallen voorkomen in het onderzoeksgebied zijn door ons niet aangetroffen.

Eén van de begraasde kruiden- en faunarijke graslanden in het onderzoeksgebied (foto: Jens Bokelaar)

1. Inleiding

Binnen de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL) zijn terreineigenaren verplicht eens per zes jaar de kwaliteit van hun gebieden te rapporteren. Voor het vaststellen van de kwaliteit zijn monitoringprotocollen ontwikkeld, waarvan de monitoring van insecten (dagvlinders, libellen en sprinkhanen) een belangrijk onderdeel is. Insecten zijn namelijk belangrijke indicatoren voor de kwaliteit van een natuurgebied.

Staatsbosbeheer besteedt ieder jaar van een deel van zijn gebieden de monitoring van de vegetatie, flora en fauna volgens het SNL-protocol uit. Voor de faunakarteringen heeft Staatsbosbeheer een raamovereenkomst gesloten met tien partijen. Voor 2023 is de insectenmonitoring van kavel Ulvenhoutse Bos (NBP2-1) uitgevoerd door De Vlinderstichting.

Het onderzoeksgebied telt 107 hectare en is onderzocht op dagvlinders, libellen en sprinkhanen. In alle beheertypen zijn alle drie de soortgroepen gekarteerd. Er zijn 5 veldbezoeken gebracht. Naar aanleiding van het startgesprek is een klein perceel aan de oorspronkelijke begrenzing toegevoegd. De kaarten in dit rapport tonen de aangepaste begrenzing. Waarnemingen buiten het onderzochte gebied zijn opgenomen tot 250 meter buiten de begrenzing en zijn gekoppeld aan het dichtstbijzijnde beheertype.

In hoofdstuk 2 wordt in woord en beeld een overzicht gegeven van het onderzoeksgebied en de ligging van de onderzochte beheertypen. Hoofdstuk 3 geeft een beschrijving van de methode en een verantwoording van het uitgevoerde veldwerk. In hoofdstuk 4 worden de resultaten per soort beschreven en in hoofdstuk 5 de resultaten per beheertype. Tenslotte wordt in hoofdstuk 6 bediscussieerd welke soorten mogelijk onderschat of gemist zijn. De gevonden SNL-soorten worden in Bijlage 1 getoond op verspreidingskaarten.

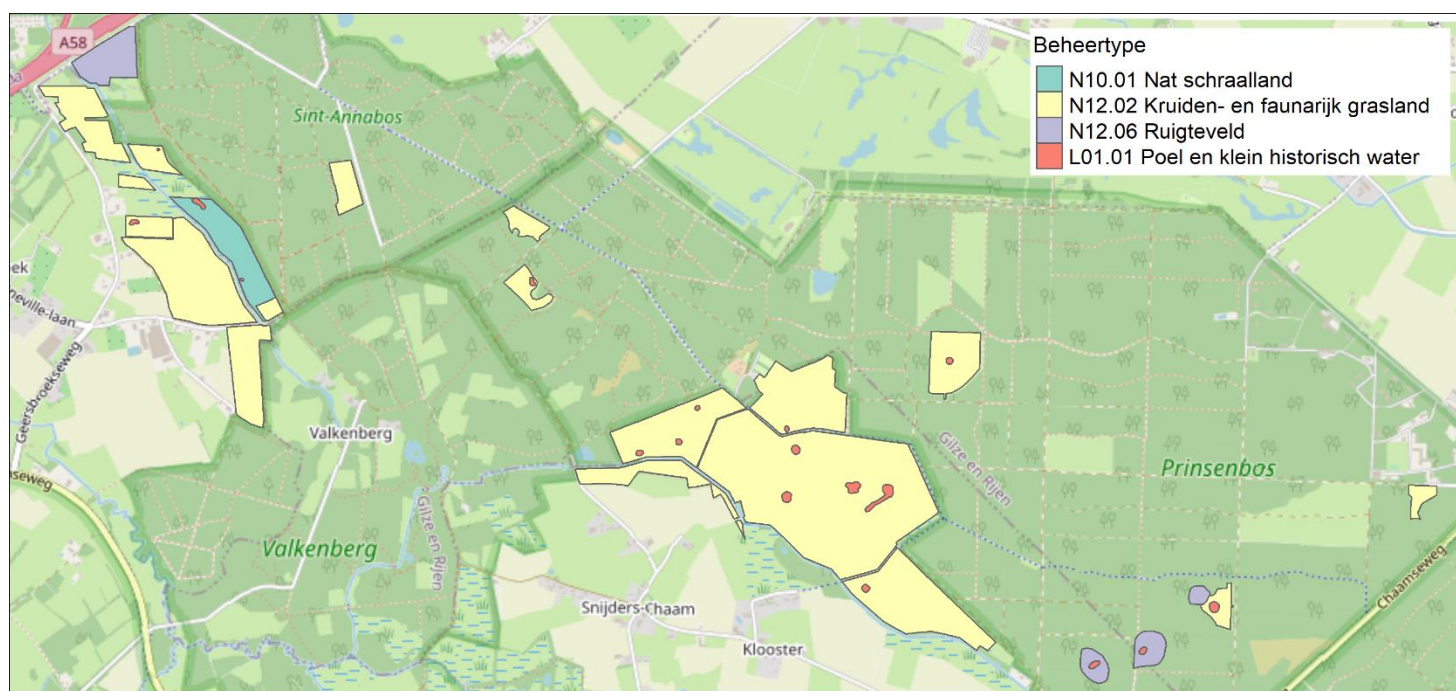

2. Gebiedsbeschrijving

Het Ulvenhoutse Bos (NBP2-1) maakt deel uit van de Baronie van Breda, waar de mooiste en oudste bossen van West-Brabant te vinden zijn. Begin 1400 kwamen deze bossen in handen van de graven van Oranje-Nassau, wat blijkt uit namen als Sint-Annabos en Prinsbos. Het onderzoeksgebied bestaat uit verschillende graslanden en natte schraallanden in en langs de randen van deze bossen.

2.1 Ligging

Het Ulvenhoutse Bos ligt in West-Brabant, in de gemeente Breda, bij het dorp Ulvenhout. Afbeelding 1 toont een kaart van het onderzoeksgebied, onderscheiden in de verschillende beheertypen.

Afbeelding 1: Onderzoeksgebied Ulvenhoutse Bos, onderscheiden naar beheertype.

2.2 Beheertypen

Voor deze SNL-monitoring zijn door Staatsbosbeheer de beheertypen geselecteerd waar dagvlinders, libellen en/of sprinkhanen zijn aangewezen als SNL-doelsoort. In tabel 1 is weergegeven wat het oppervlak is van het te karteren gebied per beheertype. Daaronder worden de beheertypen kort beschreven.

Tabel 1: Oppervlakte per beheertype (L = libellen, V = dagvlinders, S = sprinkhanen)

Code	Beheertype	Soortgroep	Oppervlakte (ha)
N10.01	Nat schraalland	VSL	5,0
N12.02	Kruiden- en faunairijk grasland	VSL	94,5
N12.06	Ruigteveld	VSL	6,3
L01.01	Poel en klein historisch water	VSL	1,4
TOTAAL			107,2

N10.01 Nat schraalland

In het westen van het onderzoeksgebied ligt een perceel nat schraalland. Dit perceel grenst aan een beekje en is heel erg nat. Aan het begin van het seizoen stond het deels onder water.

N12.02 Kruiden- en faunairijk grasland

Verreweg het grootste deel van het onderzoeksgebied bestaat uit kruiden- en faunairijk grasland. Sommige percelen worden begraasd door koeien, andere percelen worden gemaaid. De graslanden waren over het algemeen niet bijzonder rijk aan bloeiende kruiden. In de graslanden zijn veel kleine watertjes aanwezig.

Kruiden- en faunairijk grasland in het midden van het onderzoeksgebied (foto: Gerdien Bos)

N12.06 Ruigteveld

Enkele kleine perceeltjes worden getypeerd als ruigteveld. Het perceel dat langs de snelweg ligt, is recent geplagd. Dit is nu nog grotendeels kaal. In het niet-geplagde deel van dit perceel wisselen struweel en hoog gras elkaar af.

L01.01 Poel en klein historisch water

In de graslanden liggen overal verspreid kleine of wat grotere wateren. Hier waren vaak veel vogels aanwezig. Veel van de watertjes worden omringd door een drassige oeverzone met veel pitrus.

3. Methode

De kartering is uitgevoerd volgens de richtlijnen die gelden voor SNL-monitoring. Er werden 5 veldbezoeken gebracht tussen eind mei en eind augustus.

3.1 Protocol

Er is gemonitord volgens het protocol 'Werkwijze Monitoring en Beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000/PAS' (Versie 18052021, BIJ12, Utrecht 2021), zoals vereist in het Programma van Eisen. De belangrijkste richtlijnen uit dit protocol zijn:

- Het gebied wordt vlakdekkend geïnventariseerd, waarbij het hectarehok (100 x 100 meter) als minimaal schaalniveau dient. Tenminste 90% van de hectarehokken dient minimaal 2x bezocht te worden.
- De inventarisatie wordt uitgevoerd in drie ronden voor dagvlinders en libellen en twee ronden voor sprinkhanen. De inventarisatie van de verschillende soortgroepen vindt zoveel mogelijk gelijktijdig plaats.
- Zoveel mogelijk aandacht moet besteed worden aan kansrijke locaties zoals randzones, overgangen en bijzondere vegetaties.
- Het is alleen zinvol om veldbezoeken af te leggen onder gunstige weersomstandigheden.
- Voor libellen dient bij de waarnemingen te worden geregistreerd wanneer larvenhuidjes, verse imago's, eiafzettende vrouwtjes of tandems worden waargenomen.

3.2 Soorten

Van de dagvlinders zijn tijdens de kartering altijd alle soorten in alle percelen gekarteerd. Van de libellen en de sprinkhanen zijn in alle percelen in ieder geval alle soorten van de door Staatsbosbeheer aangeleverde lijst (Karteersoortenlijst_Insecten_2023, weergegeven in Bijlage 2) gekarteerd. Overige soorten zijn gekarteerd voor zover de tijd van de veldmedewerker dat toeliet. Naar niet vereiste en moeilijk te karteren soorten (boomsprinkhaan, doortjes, etc.) is niet specifiek gezocht.

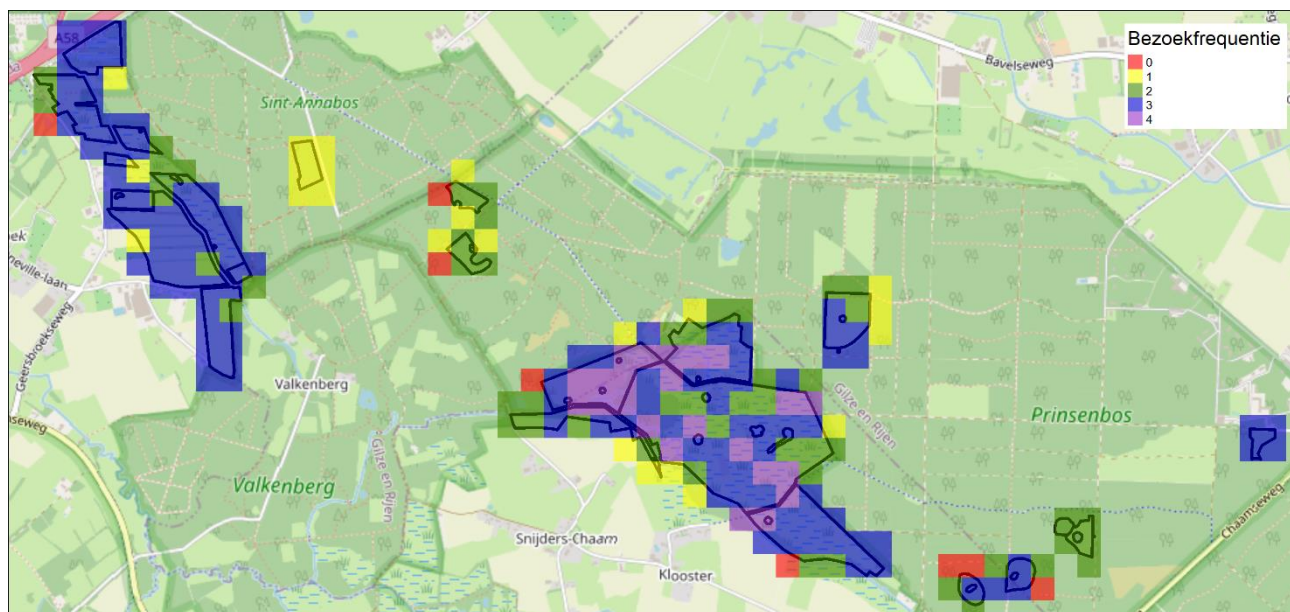
3.3 Bezoekfrequentie

Alle hokken zijn tenminste één keer bezocht en de meeste hokken 2x. De weinig bezochte hokken liggen voornamelijk aan de rand van de percelen. Eén van de perceeltjes in het Sint Annabos dat als grasland ingetekend stond, bleek bos te zijn. Dit perceel is niet gekarteerd (het rechthoekige gele perceel in afbeelding 2).

De bezoekfrequentie is uitgerekend met behulp van de looproutes. Per ronde telt elk hokje met een looproute (met een buffer van 10 meter voor als er naast de begrenzing is gelopen) als bezocht. De hokjes die met minder dan 15% binnen de karteergrenzen vallen, zijn buiten beschouwing gelaten in de berekening. In tabel 2 en afbeelding 2 is de bezoekingintensiteit gedetailleerd weergegeven. De vereiste dekking (minstens 90% ten minste 2x bezocht) is ruimschoots gehaald. Daarnaast is 74% van het gebied 3x of vaker bezocht.

Tabel 2: Percentage bezochte hectarehokken

Aantal keer bezocht	Dekking (%)
1x of vaker bezocht	100%
2x of vaker bezocht	97%
3x of vaker bezocht	74%
4x bezocht	14%

Afbeelding 2: Bezoekfrequentie per hectarehok

3.4 Wijze van vastleggen

De waarnemingen zijn in het veld vastgelegd met de app LiveAtlas (onderdeel van Avimap) van Sovon. Deze app is heel geschikt voor SNL-werk, omdat zowel de waarnemingen als de looproute met grote nauwkeurigheid worden vastgelegd. De aantallen zijn geteld en de waarnemingen zijn zoveel mogelijk individueel ingevoerd. Wanneer een soort in heel grote aantallen aanwezig was, zijn ook wel eens inschattingen gemaakt in vijf- of tientallen. De tellingen werden meestal dezelfde dag nog geüpload naar het portaal van LiveAtlas. De weergegevens zijn ter plekke ingeschat door de veldmedewerker.

3.5 Weersomstandigheden

In tabel 3 is weergegeven wanneer, door wie en onder welke omstandigheden het veldwerk is gedaan. In de tweede helft van het seizoen waren de weersomstandigheden vaak niet optimaal en was het lastig om geschikte veldwerkdagen te vinden. Gemiddeld is tijdens het veldwerk 4,0 minuten besteed aan het doorkruisen van één hectarehokje. Per veldwerkuur werd gemiddeld 16 hectare geïnventariseerd.

Tabel 3: Verantwoording veldwerk

Ronde	Waarnemer	Datum	Aanvang	Einde	uren:min	ha	min/ha	Temperatuur (°C)	Bewolking x/8	Wind (Bft)
1	Gerdien Bos	29-5-2023	10:15	16:30	06:15	153	2,5	18	1/8	4
2	Renée van Toor	26-6-2023	09:45	17:00	07:15	96	4,5	22	4/8	3
2	Renée van Toor	25-7-2023	10:00	16:30	06:30	66	5,9	19	5/8	3
3	Jens Bokelaar	9-8-2023	10:00	16:15	06:15	139	2,7	23	3/8	2
4	Renée van Toor	22-8-2023	10:00	16:30	06:30	84	4,6	25	6/8	2
Gemiddeld alle ronden							4,0			

4. Resultaten

In dit hoofdstuk wordt per soortgroep een overzicht gegeven van de waargenomen soorten en worden de relevante soorten kort besproken. Het regionale belang van het onderzoeksgebied is gemiddeld, zowel wat soorten als wat aantallen individuen betreft.

4.1 Dagvlinders

In het onderzoeksgebied werden 17 soorten dagvlinders waargenomen. In tabel 4 is weergegeven welke soorten zijn gevonden in welke beheertypen en de hoeveelheid waargenomen individuen. Van de Rode Lijstsoorten is ook de status weergegeven. Onder de tabel worden de relevante soorten besproken. Het aantal soorten is gemiddeld. De dichtheid aan vlinders is 647 individuen / 4 rondes / 107 hectare = 1,5 individuen per hectare per ronde. Van de soorten die het talrijkst voorkomen, vallen er veel binnen de groep van de graslandvlinders. Tot deze groep behoren bruin zandoogje, hooibeestje, oranje zandoogje, kleine vuurvler, icarusblauwtje, groot dikkopje, zwartsprietdikkopje, klein geaderd witje en bruin blauwtje. De graslandvlinders gaan over het algemeen achteruit in Nederland en het is mooi dat ze in het Ulvenhoutse Bos een aanzienlijk deel van de soortenlijst uitmaken.

Tabel 4: Waargenomen soorten dagvlinders per beheertype (blauw = SNL-soort, paars = SNL-soort op de Rode Lijst; rood = Rode Lijstsoort)

Soort	RL	SNL	Totaal	L01.01	N10.01	N12.02	N12.06
bruin zandoogje		ja	172	1	11	158	2
hooibeestje		ja	93		3	84	6
koolwitje spec.			70		4	39	27
oranje zandoogje	GE		66		1	55	10
klein koolwitje			63		10	25	28
kleine vuurvler			52		1	51	
icarusblauwtje			27		2	25	
atalanta			19	1	2	12	4
groot dikkopje		ja	18			11	7
bont zandoogje			18		5	10	3
zwartsprietdikkopje		ja	17		1	11	5
citroenvlinder			10		1	9	
dagpauwoog			7		1	6	
klein geaderd witje			7		1	6	
bont dikkopje		ja	3			3	
bruin blauwtje	GE	ja	3			3	
gehakelde aurelia			1			1	
kleine vos			1			1	
Totaal 17 soorten			647				

Bruin zandoogje

Het bruin zandoogje is een talrijke en algemeen voorkomende vlinder in Nederland en is elk jaar de nummer één in het Landelijk Meetprogramma Dagvlinders als het om aantallen gaat. Ook in het onderzoeksgebied was het bruin zandoogje verreweg de talrijkste vlinder. De soort komt in vrijwel alle graslanden voor en werd in redelijke aantallen aangetroffen.

Hooibeestje

De verspreiding van het hooibeestje is vrijwel gelijk aan die van het bruin zandoogje. De soort komt verspreid over het onderzoeksgebied op vrijwel alle graslanden voor.

Oranje zandoogje

Het oranje zandoogje komt verspreid over het onderzoeksgebied. De meeste waarnemingen zijn gedaan in het westelijke deel. Het verspreidingskaartje geeft waarschijnlijk een vertekend beeld, omdat dit deel precies in de vliegpiek van de soort is gekarteerd, terwijl het oostelijke deel is gekarteerd ruim voor en ruim na de vliegpiek. Het oranje zandoogje is geen kwalificerende soort, maar staat op de Rode Lijst als gevoelig.

Groot dikkopje

Het groot dikkopje is voornamelijk in het oostelijk deel van het onderzoeksgebied waargenomen. De rest van het gebied is waarschijnlijk te nat voor deze soort. De meeste vindplaatsen bevonden zich op open plekken in het bos of langs de bosrand.

Zwartsprietdikkopje

Het zwartsprietdikkopje werd verspreid over het onderzoeksgebied in lage aantallen aangetroffen. In veel percelen werd de soort helemaal niet gezien. Het is niet duidelijk waarom de soort hier ontbreekt.

Bont dikkopje

Er werden drie bonte dikkopjes gevonden in één van de kleine open perceeltjes in het Prinsenbos. Mogelijk komt het bonte dikkopje ook voor in de andere drie perceeltjes in het bos, maar deze zijn door omstandigheden niet gekarteerd in de vliegtijd van de soort.

Bruin blauwtje

Het bruin blauwtje is schaars in het onderzoeksgebied en werd alleen aangetroffen in één van de percelen in het westelijk deel. Het is een soort die zich het beste thuis voelt in droge graslanden. Het grootste deel van het gebied is te nat voor deze soort.

Schraal grasland in het Ulvenhoutse Bos (foto: Jens Bokelaar)

4.2 Libellen

In het onderzoeksgebied werden 23 soorten libellen waargenomen. In tabel 5 is weergegeven welke soorten zijn gevonden in welke beheertypen en de hoeveelheid waargenomen individuen. Van de Rode Lijstsoorten is ook de status weergegeven. Onder de tabel worden de relevante soorten besproken. Het aantal soorten is gemiddeld en er zijn, uitgezonderd de zwarte heidelibel, geen zeldzaamheden aangetroffen.

Tabel 5: Waargenomen soorten libellen per beheertype (blauw = SNL-soort)

Soort	RL	SNL	Totaal	L01.01	N10.01	N12.02	N12.06
bruine winterjuffer		ja	82	2	1	15	64
bruinrode/steenrode heidelibel			63		5	41	17
tengere pantserjuffer		ja	62			48	14
grote keizerlibel			59		5	46	8
gewone oeverlibel			49	2	1	41	5
platbuik			26		1	22	3
viervlek			25			17	8
bloedrode heidelibel			15			12	3
gewone pantserjuffer			15	1		6	8
lantaarntje			10	1	1	8	
watersnuffel			10		1	6	3
paardenbijter			9			6	3
zwerfende pantserjuffer			8		1	6	1
azuurwaterjuffer			4			2	2
tangpantserjuffer			4			4	
vuurlibel			4			4	
bruinrode heidelibel			3			3	
vroege glazenmaker		ja	3			3	
houtpantserjuffer			2			1	1
zwarte heidelibel			2			2	
smaragdlibel			1			1	
steenrode heidelibel			1			1	
tengere grasjuffer			1			1	
vuurjuffer			1			1	
Totaal 23 soorten			459				

Bruine winterjuffer

De bruine winterjuffer werd bij verschillende kleine wateren in het onderzoeksgebied in flinke aantallen aangetroffen, vooral in het oostelijk deel. De meeste exemplaren werden gezien in de kleine perceeltjes in het bos. De soort heeft waarschijnlijk zowel voortplantingshabitat als overwinteringshabitat in het onderzoeksgebied. Opvallend detail is dat er in onze kartering meer exemplaren van de bruine winterjuffer zijn waargenomen dan in de afgelopen tien jaar bij elkaar, voor zover bekend in de NDFF. Dit is waarschijnlijk een waarnemerseffect.

Tengere pantserjuffer

De tengere pantserjuffer is een typische vensoort en werd vooral waargenomen bij de wat kleinere poeltjes en plasjes in het gebied.

Vroege glazenmaker

De vroege glazenmaker werd enkele malen waargenomen verspreid over het onderzoeksgebied. Het is een indicatorsoort voor een goede waterkwaliteit, maar werd in onze kartering niet bij het water waargenomen, maar jagend boven de graslanden.

Zwarte heidelibel

De zwarte heidelibel is een soort die vroeger heel algemeen was bij zure heidevennen, maar die in korte tijd heel zeldzaam is geworden. In het onderzoeksgebied komt de soort sporadisch voor. In onze kartering zijn twee zwarte heidelibellen gezien in het gebied vlak langs de snelweg.

4.3 Sprinkhanen

In het onderzoeksgebied werden 10 soorten sprinkhanen waargenomen. In tabel 6 is weergegeven welke soorten zijn gevonden in welke beheertypen en de hoeveelheid waargenomen individuen. Er werd één SNL-soort aangetroffen: de moerassprinkhaan. Deze wordt hieronder besproken. Van de sprinkhanen zijn in ieder geval alle SNL-soorten gekarteerd en de overige soorten zoveel als mogelijk. Deze soortenlijst is mogelijk dus niet geheel compleet, maar geeft wel een goed beeld van de sprinkhaansoorten in het onderzoeksgebied. Er werden geen Rode Lijstsoorten aangetroffen.

Tabel 6: Waargenomen soorten sprinkhanen per beheertype (blauw = SNL-soort)

Soort	RL	SNL	Totaal	L01.01	N10.01	N12.02	N12.06
krasser			734	2	51	627	54
ratelaar			602	3	7	582	10
bruine sprinkhaan			169		8	132	29
zuidelijk spitskopje			122	2	2	84	34
grote groene sabelsprinkhaan			99		29	53	17
moerassprinkhaan		ja	85		34	48	3
kustsprinkhaan			44		8	36	
gewoon spitskopje			37			2	35
greppelsprinkhaan			2		1	1	
snortikker			2			2	
Totaal 10 soorten			1896				

Moerassprinkhaan

De moerassprinkhaan werd verspreid over het hele onderzoeksgebied aangetroffen, vooral in de wat nattere delen.

4.4 Overige waarnemingen

In de buurt van Camping Schoutveld werd tijdens onze kartering een boomkikker aangetroffen.

Boomkikker in het Ulvenhoutse Bos (foto: Jens Bokelaar)

5. Resultaten per beheertype

In dit hoofdstuk worden per beheertype de resultaten besproken. Waarnemingen die tot 250 meter buiten de begrenzing zijn gedaan, zijn gekoppeld aan het dichtstbijzijnde beheertype. Zie voor een compleet overzicht van kwalificerende soorten per beheertype Bijlage 3. In dit hoofdstuk worden alleen de beheertypen behandeld waarvoor kwalificerende soorten zijn aangewezen (zie website BIJ12, Monitoring en Natuurinformatie, WW BIJLAGE 02 – Kwalificerende soorten per beheertype – aangevuld met naam).

5.1 Nat schraalland (N10.01)

Het beheertype nat schraalland heeft 6 kwalificerende soorten dagvlinders en sprinkhanen, waarvan alleen de **moerassprinkhaan** in het onderzoeksgebied is waargenomen. De overige vijf soorten zijn zeldzaam en niet in het gebied te verwachten.

Nat schraalland in het Ulvenhoutse Bos waar de moerassprinkhaan werd aangetroffen (foto: Gerdien Bos)

5.2 Kruiden- en faunarijk grasland (N12.02)

Het kruiden- en faunarijk grasland heeft 9 kwalificerende soorten dagvlinders, waarvan er vijf zijn aangetroffen in de percelen. Dit zijn **bruin blauwtje**, **bruin zandoogje**, **hooibeestje**, **groot dikkopje** en **zwartsprietdikkopje**. De overige vier soorten zijn in onze kartering niet waargenomen en zijn (met uitzondering van de kleine parelmoervlinder) ook niet in het onderzoeksgebied te verwachten.

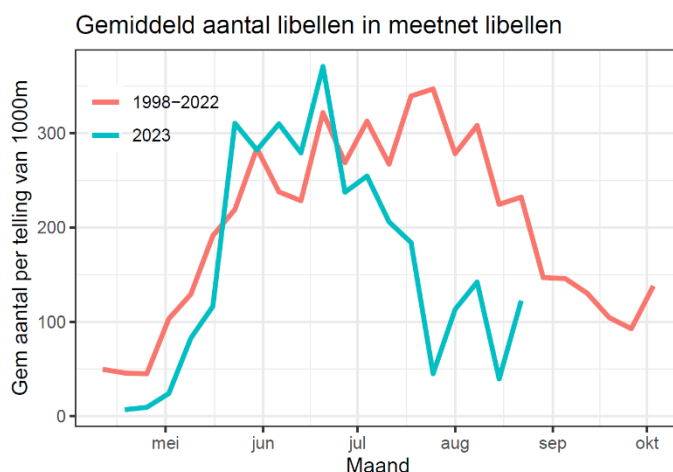
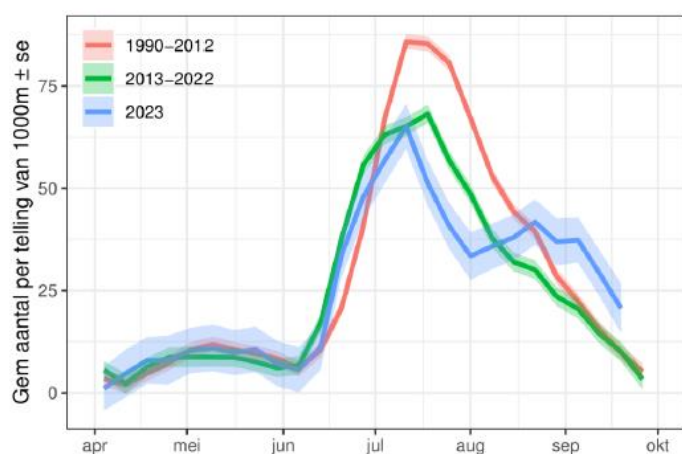
6. Discussie en conclusie

In dit hoofdstuk wordt besproken wat het effect is van de weersomstandigheden op de huidige kartering, wat opvallende verschillen zijn met de vorige kartering en wat geconcludeerd kan worden op basis van deze inventarisatie.

6.1 Het vlinder- en libellenjaar 2023

Geen enkele kartering is compleet. Omdat SNL-monitoring maar eens per zes jaar plaatsvindt, is de uitkomst sterk afhankelijk van hoe soorten het in dat jaar doen. Vanwege jaarlijks wisselende weersomstandigheden kan een soort het in het ene jaar heel goed doen en in het volgende jaar heel slecht.

In afbeelding 3 is te zien hoeveel vlinders en libellen er dit jaar waren ten opzichte van het gemiddelde (voorlopige resultaten uit de landelijke meetnetten). Opvallend was dat het aantal vlinders tijdens de eerste ronde (mei) erg laag was. Ook libellen waren er toen minder dan in een gemiddeld jaar. De tweede ronde was normaal te noemen, maar vanwege het koude en regenachtige weer in de derde ronde kelderden beide soortgroepen flink. De verwachting is dus dat er in deze kartering minder vlinders en libellen zijn waargenomen dan in een gemiddeld jaar het geval zou zijn geweest.

Afbeelding 3: Gemiddeld aantal vlinders (links) en libellen (rechts) per telling van 1000 meter in 2023 (voorlopige resultaten uit de meetprogramma's van het NEM).

6.2 Onderbelichte soorten/percelen

Het bont dikkopje is in deze kartering mogelijk onderschat, omdat enkele perceeltjes waar de soort voor zou kunnen komen in de eerste ronde niet zijn bezocht.

Het groentje komt sporadisch voor in het Prinsenbos, maar is niet aangetroffen in onze kartering. De meeste bekende waarnemingen zijn dan ook buiten de begrenzing van het onderzoeksgebied gedaan. Ook vond de eerste ronde plaats ruim na de vliegpiek van het groentje. Hetzelfde geldt voor het oranjepipje, dat veelvuldig voorkomt op de graslanden in het onderzoeksgebied, maar door ons is gemist doordat de eerste ronde pas eind mei plaatsvond.

Venwitsnuitlibel en noordse witsnuitlibel zijn beide bekend uit het onderzoeksgebied, maar in lage aantallen. In onze kartering zijn ze niet aangetroffen. Het is mogelijk dat ze, vanwege de lage trefkans, over het hoofd zijn gezien. Aanwezigheid is dus niet uit te sluiten. Op basis van deze kartering is echter wel te concluderen dat de aantallen zeker niet hoog zijn geweest, omdat in de piek van de vliegtijd specifiek bij de poelen is gezocht waar ze in de vorige kartering waargenomen zijn. Als beide soorten in het gebied hebben gevlogen, gaat het waarschijnlijk maar om enkele individuen.

6.3 Vergelijking met de vorige kartering

De vorige kartering is in 2017 uitgevoerd. Er zijn toen 19 soorten dagvlinders, 30 soorten libellen en één sprinkhaansoort waargenomen. Er zijn best wel grote verschillen tussen de soortenlijsten: 15 soorten werden in 2017 wel aangetroffen en in 2023 niet en eveneens 15 soorten in 2023 wel en in 2017 niet.

Opvallend is het enorme verschil in het aantal bruine zandoogjes. In 2017 waren dat er ruim 2200, nu “slechts” 172. Ook het aantal oranje zandoogjes, hooibeestjes, groot dikkopjes en zwartsprietdikkopjes was toen veel hoger dan nu en de venwitsnuitlibel werd met 28 exemplaren gezien en dit jaar helemaal niet. De moerassprinkhaan werd in 2017 niet aangetroffen en nu wel.

Vermoedelijk wordt een groot deel van deze verschillen verklaard door een grotere waarnemersinspanning in 2017 en het feit dat dat jaar 2017 een duidelijk beter vlinder- en libellenjaar was dan 2023. Daardoor zijn dit jaar mogelijk ook wat weinig voorkomende soorten gemist. Venwitsnuitlibel is waarschijnlijk daadwerkelijk achteruitgegaan, mogelijk als gevolg van droogval van de poelen in de droge zomers. Hoeveel “echte” verandering er is geweest, is op basis van deze gegevens niet direct te zeggen, omdat dan moet worden gecorrigeerd voor waarnemersintensiteit en vliegperiodes.

Eén van de weinig soortenrijke graslanden in het Ulvenhoutse Bos (foto: Jens Bokelaar)

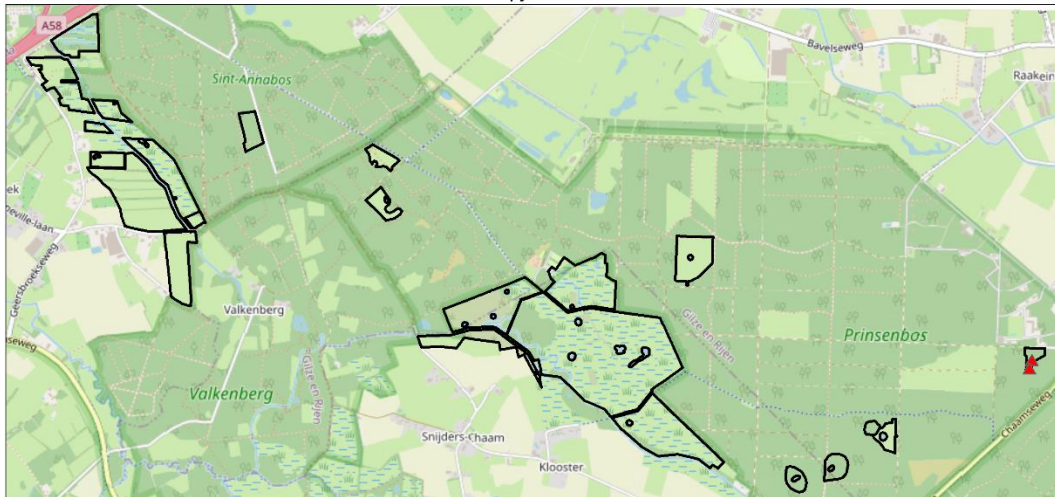
6.4 Conclusie

Het Ulvenhoutse Bos is niet rijk aan bijzondere soorten of aantallen insecten. Er zijn geen echt zeldzame soorten gevonden en de aantallen waren gemiddeld. Door de weersomstandigheden waren de totale aantallen waarschijnlijk iets lager dan in een gemiddeld jaar. Enkele soorten die in lage aantallen voorkomen in het onderzoeksgebied zijn door ons niet aangetroffen.

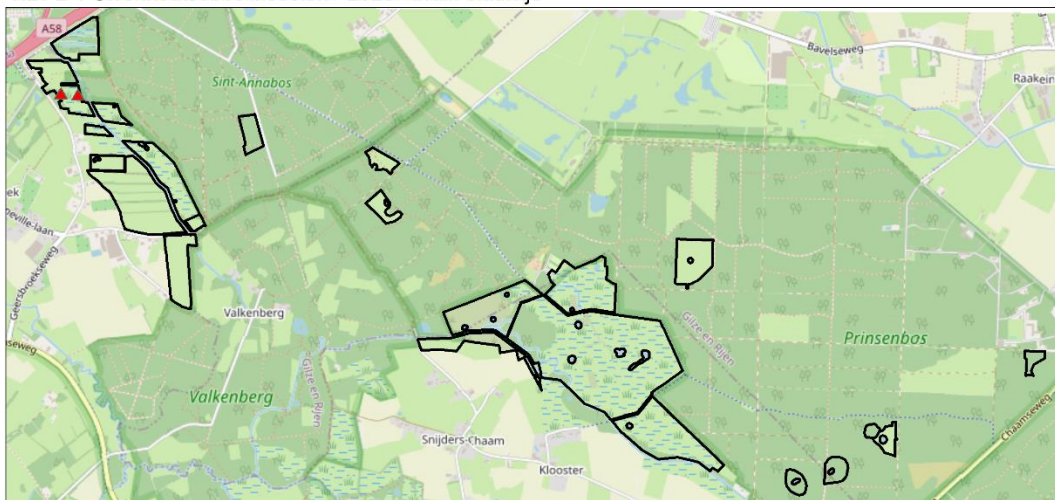
Bijlage 1: Verspreidingskaarten

Op elke kaart wordt één soort getoond. SNL-soorten worden aangegeven met driehoekjes, Rode Lijstsoorten met vierkantjes en overige soorten met stippen. Van de waargenomen soorten worden alle SNL- en Rode Lijstsoorten op de kaarten weergegeven en daarnaast is een selectie gemaakt van bijzondere, opvallende of veelvoorkomende overige soorten. Niet van alle waargenomen soorten is dus een kaartje opgenomen in deze bijlage.

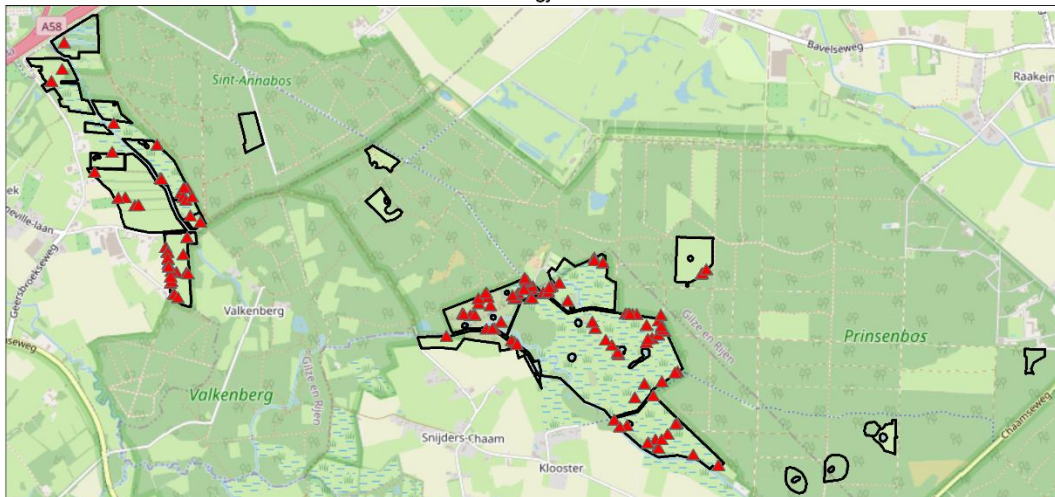
NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - bont dikkopje

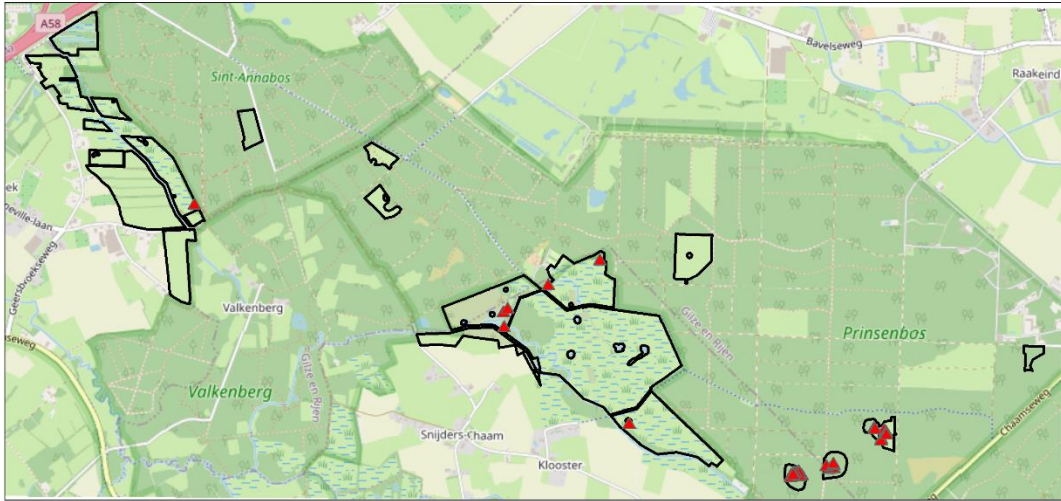
NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - bruin blauwtje

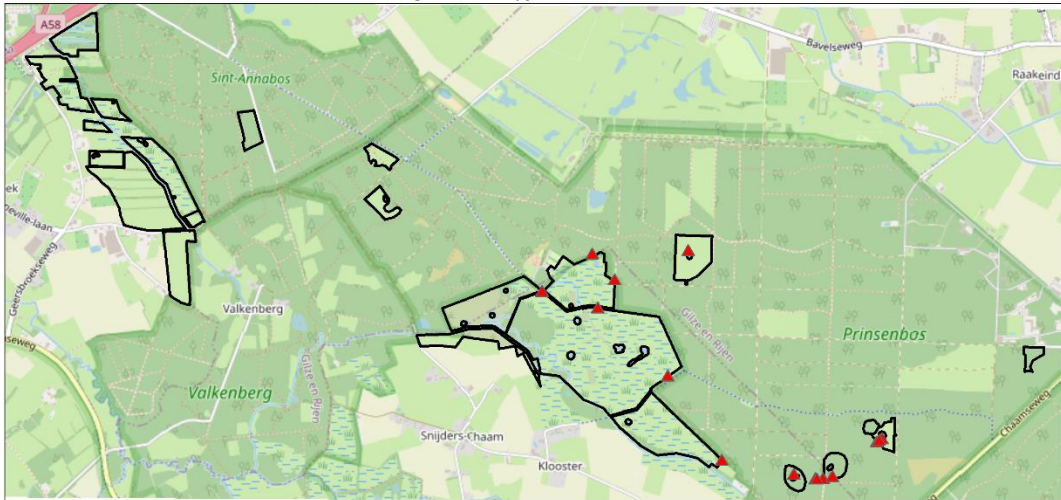
NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - bruin zandoogje

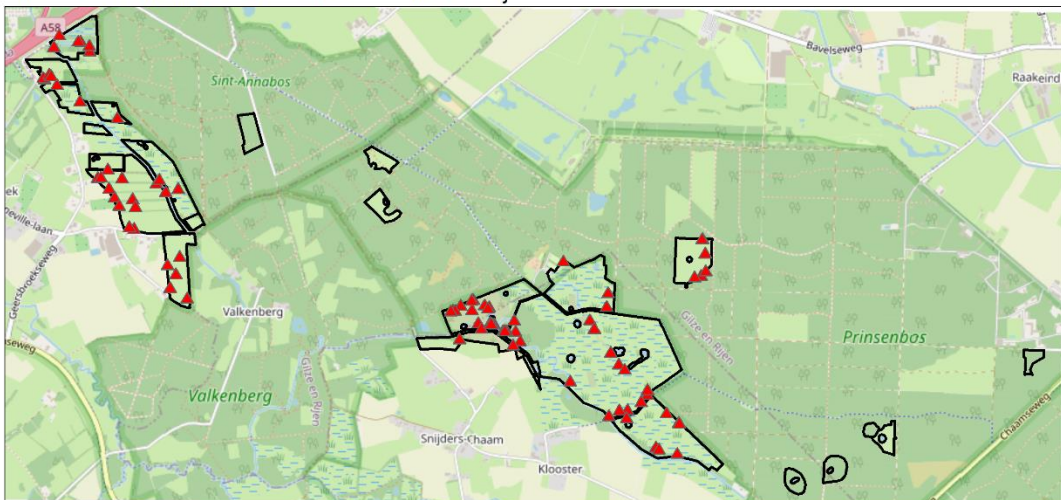
NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - bruine winterjuffer

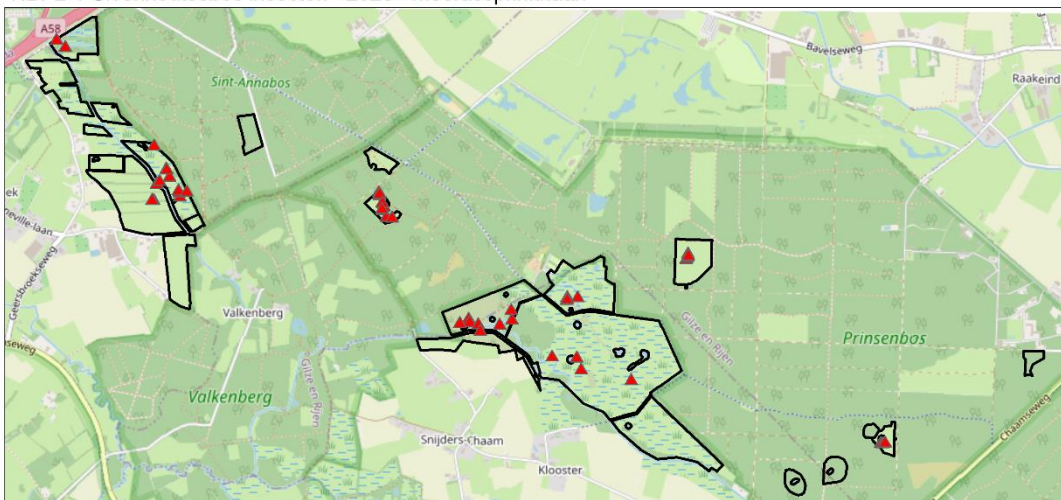
NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - groot dikkopje

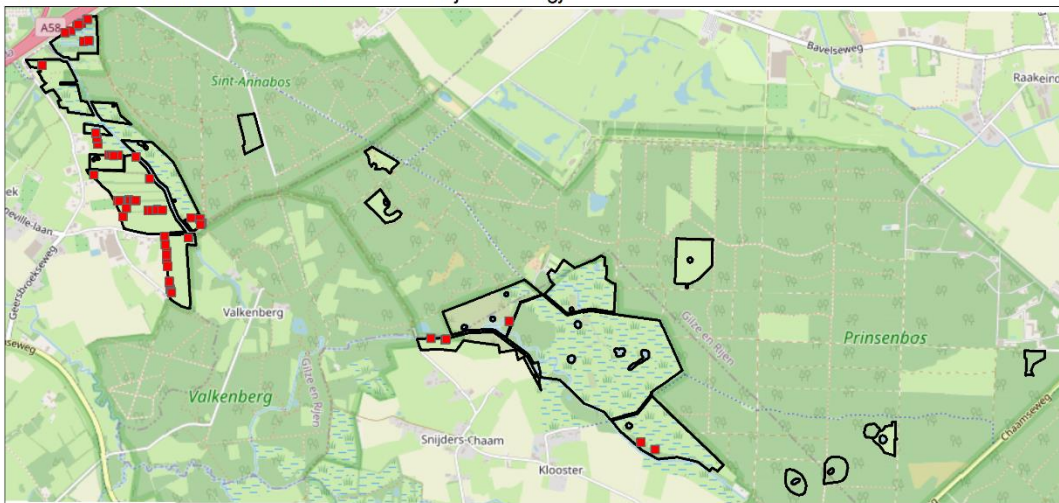
NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - hooibeestje

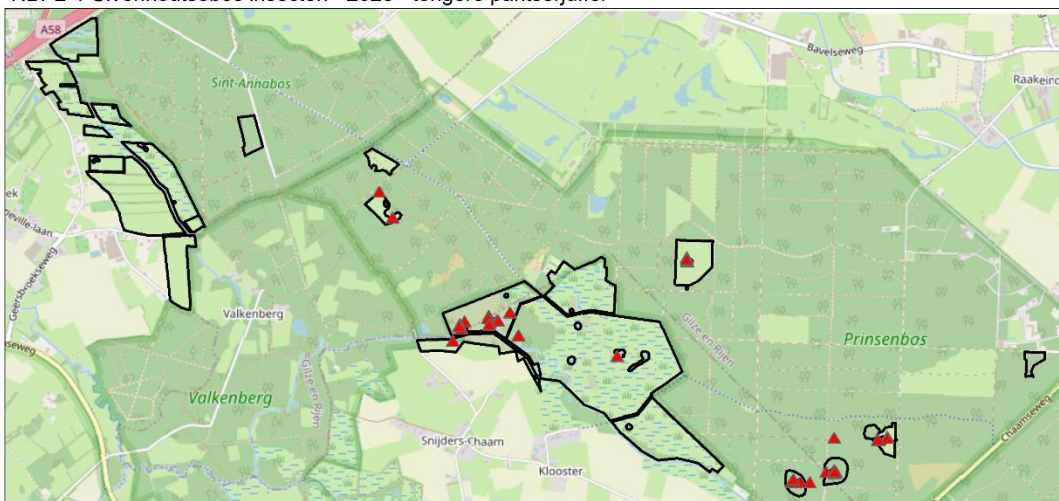
NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - moerassprinkhaan

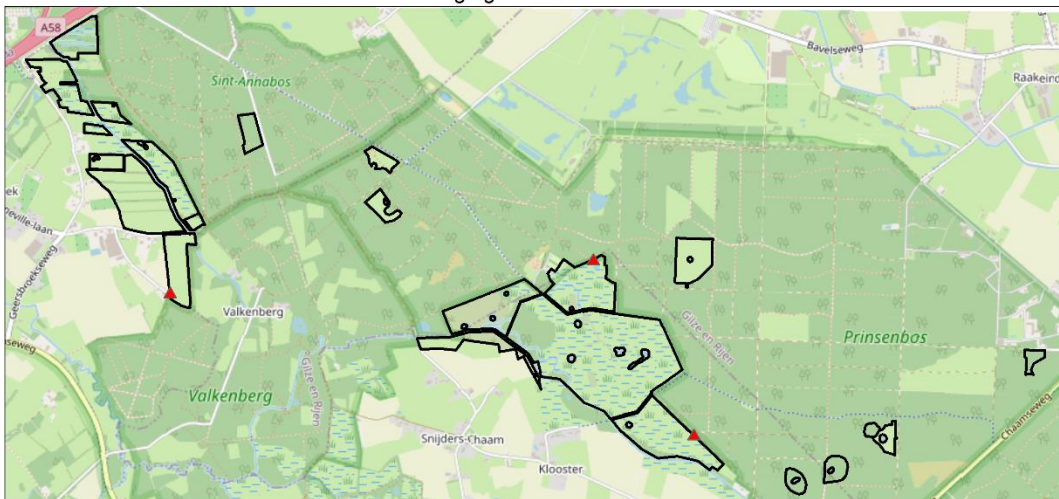
NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - oranje zandoogje

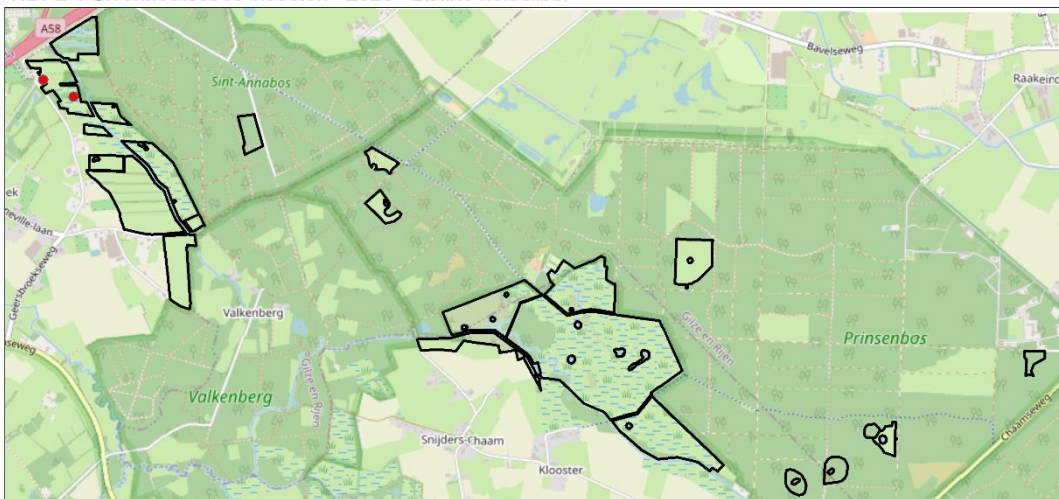
NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - tengere pantserjuffer

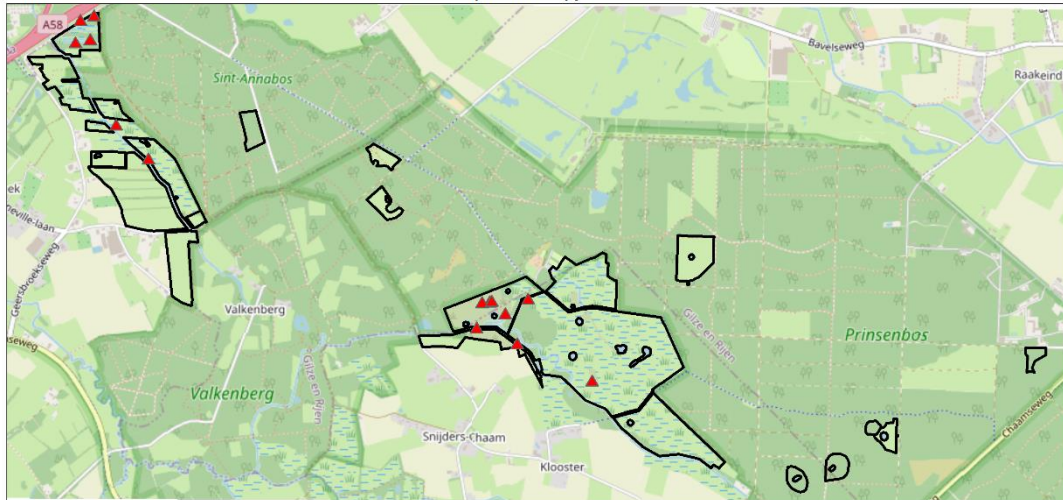
NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - vroege glazenmaker

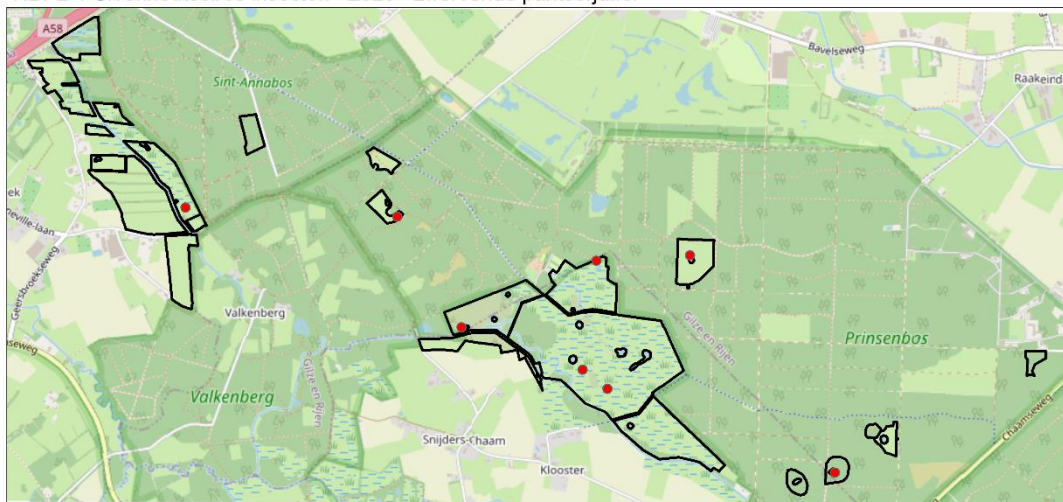
NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - zwarte heidelibel

NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - zwartsprietdikkopje

NBP2-1 Ulvenhoutsebos insecten - 2023 - zwervende pantserjuffer

Bijlage 2: Karteersoortenlijst

Soortgroep	NEDERLANDS	WETENSCHAP	SNL	Rode Lijst	GROEPNR	SOORTNR
dagvinders	Aardbeivinder	Pyrgus malvae	ja	BE	6	12
dagvinders	Argusvinder	Lasiommata megera	ja		6	92
dagvinders	Bont dikkopje	Carterocephalus palaemon	ja	KW	6	2
dagvinders	Bosparelmoevinder	Melitaea athalia		EB	6	90
dagvinders	Boswitje	Leptidea sinapis		GE	6	21
dagvinders	Bruin blauwtje	Aricia agestis	ja	GE	6	52
dagvinders	Bruin dikkopje	Erynnis tages	ja	EB	6	8
dagvinders	Bruin zandoogje	Maniola jurtina	ja		6	101
dagvinders	Bruine eikenpage	Satyrus ilicis		BE	6	38
dagvinders	Bruine vuurvinder	Lycaena tityrus	ja	KW	6	44
dagvinders	Donker pimperlblauwtje	Maculinea nausithous	ja	EB	6	62
dagvinders	Duinparelmoevinder	Argynnis niobe	ja	BE	6	82
dagvinders	Dwergblauwtje	Cupido minimus		VN	6	47
dagvinders	Dwergdikkopje	Thymelicus acteon		VN	6	5
dagvinders	Geelsprietdikkopje	Thymelicus sylvestris	ja		6	3
dagvinders	Gentiaanblauwtje	Maculinea alcon	ja	BE	6	57
dagvinders	Groentje	Callophrys rubi	ja		6	35
dagvinders	Groot dikkopje	Ochlodes faunus	ja	GE	6	7
dagvinders	Groot geaderd witje	Aporia crataegi		VN	6	28
dagvinders	Grote ijsvogelvinder	Limenitis populi		VN	6	65
dagvinders	Grote parelmoevinder	Argynnis aglaja	ja	EB	6	84
dagvinders	Grote vos	Nymphalis polychloros		EB	6	71
dagvinders	Grote vuurvinder	Lycaena dispar	ja	EB	6	42
dagvinders	Grote weerschijnvinder	Apatura iris		EB	6	66
dagvinders	Heideblauwtje	Plebeius argus	ja	GE	6	49
dagvinders	Heidegentiaanblauwtje	Maculinea alcon ericae		niet beschouwd	6	58
dagvinders	Heivinder	Hipparchia semele	ja	GE	6	106
dagvinders	Hooibeestje	Coenonympha pamphilus	ja		6	98
dagvinders	Iepenpage	Satyrus w-album		EB	6	39
dagvinders	Kalkgraslanddikkopje	Spialia sertorius		VN	6	10
dagvinders	Keizersmantel	Argynnis paphia		VN	6	85
dagvinders	Klaverblauwtje	Polyommatus semiargus	ja	VN	6	55
dagvinders	Kleine heivinder	Hipparchia statilinus	ja	EB	6	107
dagvinders	Kleine ijsvogelvinder	Limenitis camilla		BE	6	64
dagvinders	Kleine parelmoevinder	Issoria lathonia	ja	KW	6	81
dagvinders	Koewinkje	Aphantopus hyperantus	ja		6	95
dagvinders	Komma-vinder	Hesperia comma	ja	BE	6	6
dagvinders	Koninginnenpage	Papilio machaon			6	19
dagvinders	Moerasparelmoevinder	Euphydryas aurinia		VN	6	86
dagvinders	Pimperlblauwtje	Maculinea teleius	ja	EB	6	61
dagvinders	Purperstreeparelmoevinder	Brenthis ino		VN	6	80
dagvinders	Rode vuurvinder	Lycaena hippothoe		VN	6	45
dagvinders	Rouwmantel	Nymphalis antiopa		VN	6	72
dagvinders	Sleedoornpage	Thecla betulae		BE	6	36
dagvinders	Spiegeldikkopje	Heteropterus morpheus		BE	6	1
dagvinders	Tijmblauwtje	Maculinea arion		VN	6	60
dagvinders	Tweekleurig hooibeestje	Coenonympha arcania		VN	6	97
dagvinders	Vals heideblauwtje	Plebeius idas		VN	6	50
dagvinders	Veenbesblauwtje	Plebeius optilete		EB	6	51
dagvinders	Veenbesparelmoevinder	Boloria aquilonaris		EB	6	76
dagvinders	Veenhooibeestje	Coenonympha tullia		EB	6	99
dagvinders	Veldparelmoevinder	Melitaea cinxia	ja	EB	6	88
dagvinders	Woudparelmoevinder	Melitaea diamina		VN	6	89
dagvinders	Zilveren maan	Boloria selene	ja	BE	6	77
dagvinders	Zilverstreephooibeestje	Coenonympha hero		VN	6	96
dagvinders	Zilvermek	Boloria euphrosyne		VN	6	78
dagvinders	Zwartsprietdikkopje	Thymelicus lineola	ja		6	4

Soortgroep	NEDERLANDS	WETENSCHAP	SNL	Rode Lijst	GROEPNR	SOORTNR
libellen	Bandheidlibel	Sympetrum pedemontanum			8	2720
libellen	Beekoeverlibel	Orthetrum coerulescens			8	2570
libellen	Beekrombout	Gomphus vulgatissimus		BE	8	2060
libellen	Blauwe breedscheenjuffer	Platycnemis pennipes			8	1170
libellen	Bosbeekjuffer	Calopteryx virgo		BE	8	1030
libellen	Bronslibel	Oxygastra curtisii		VN	8	2460
libellen	Bruine glazenmaker	Aeshna grandis			8	2250
libellen	Bruine korenbout	Libellula fulva	ja		8	2510
libellen	Bruine winterjuffer	Sympecma fusca	ja		8	1060
libellen	Donkere waterjuffer	Coenagrion armatum	ja	EB	8	1310
libellen	Dwergjuffer	Nehalennia speciosa		VN	8	1490
libellen	Gaffellibel	Ophiogomphus cecilia		BE	8	2100
libellen	Gaffelwaterjuffer	Coenagrion scitulum			8	1410
libellen	GeelMekheidlibel	Sympetrum flaveolum			8	2680
libellen	Gevlekte glanslibel	Somatochlora flavomaculata	ja	BE	8	2420
libellen	Gevlekte witsnuitlibel	Leucorrhinia pectoralis	ja	KW	8	2800
libellen	Gewone bronlibel	Cordulegaster boltonii		BE	8	2370
libellen	Glassnijder	Brachytron pratense	ja		8	2200
libellen	Groene glazenmaker	Aeshna viridis		KW	8	2300
libellen	Grote roodoogjuffer	Erythromma najas			8	1440
libellen	Hoogveenglanslibel	Somatochlora arctica	ja	EB	8	2410
libellen	Kanaaljuffer	Cercion lindenii			8	1420
libellen	Kempense heidelibel	Sympetrum depressiusculum	ja	EB	8	2670
libellen	Kleine tanglibel	Onychogomphus forcipatus		GE	8	2130
libellen	Koraaljuffer	Ceriagrion tenellum	ja		8	1470
libellen	Maanwaterjuffer	Coenagrion lunulatum	ja	KW	8	1360
libellen	Mercurwaterjuffer	Coenagrion mercuriale		VN	8	1370
libellen	Metaalglanslibel	Somatochlora metallica			8	2430
libellen	Noordse glazenmaker	Aeshna subarctica	ja	KW	8	2290
libellen	Noordse winterjuffer	Sympecma paedisca	ja	BE	8	1050
libellen	Noordse witsnuitlibel	Leucorrhinia rubicunda	ja		8	2820
libellen	Oostelijke witsnuitlibel	Leucorrhinia albifrons	ja	VN	8	2780
libellen	Plasrombout	Gomphus pulchellus			8	2040
libellen	Rivierrombout	Gomphus flavipes			8	2010
libellen	Sierlijke witsnuitlibel	Leucorrhinia caudalis	ja	VN	8	2790
libellen	Smaragdlibel	Cordulia aenea			8	2380
libellen	Speerwaterjuffer	Coenagrion hastulatum	ja	EB	8	1330
libellen	Tangpantserjuffer	Lestes dryas			8	1090
libellen	Tengere pantserjuffer	Lestes virens	ja		8	1110
libellen	Venglazenmaker	Aeshna juncea	ja	KW	8	2270
libellen	Venwitsnuitlibel	Leucorrhinia dubia	ja	KW	8	2810
libellen	Vroege glazenmaker	Aeshna isosceles	ja		8	2260
libellen	Vuurlibel	Crocothemis erythraea			8	2620
libellen	Weidebeekjuffer	Calopteryx splendens			8	1020
libellen	Zuidelijke glazenmaker	Aeshna affinis			8	2220
libellen	Zuidelijke heidelibel	Sympetrum meridionale			8	2700
libellen	Zuidelijke keizerlibel	Anax parthenope			8	2330
libellen	Zuidelijke oeverlibel	Orthetrum brunneum		GE	8	2550
libellen	Zwervende heidelibel	Sympetrum fonscolombii			8	2690
libellen	Zwervende pantserjuffer	Lestes barbarus			8	1080

Soortgroep	NEDERLANDS	WETENSCHAP	SNL	Rode Lijst	GROEPNR	SOORTNR
nachtvlinders	Spaanse vlag	Euplagia quadripunctaria			41	2333
sprinkhanen	Blauwmeugelsprinkhaan	Oedipoda caerulescens	ja		7	6430
sprinkhanen	Bosdoortje	Tetrix bipunctata	ja	EB	7	5150
sprinkhanen	Duinsabelsprinkhaan	Platycleis albopunctata	ja		7	2520
sprinkhanen	Europese treksprinkhaan	Locusta migratoria ssp. migratoria		VN	7	6420
sprinkhanen	Gouden sprinkhaan	Chrysochraon dispar			7	6510
sprinkhanen	Heidesabelsprinkhaan	Metrioptera brachyptera	ja		7	2540
sprinkhanen	Klappersprinkhaan	Psophus stridulus		VN	7	6410
sprinkhanen	Kleine wrattenbijter	Gampsocleis glabra	ja	EB	7	2590
sprinkhanen	Locomotiefje	Chorthippus apricarius		GE	7	6710
sprinkhanen	Moerassprinkhaan	Stethophyma grossum	ja		7	6470
sprinkhanen	Rosse sprinkhaan	Gomphocerippus rufus		GE	7	6620
sprinkhanen	Schavertje	Stenobothrus stigmaticus	ja		7	6580
sprinkhanen	Sikkelsprinkhaan	Phaneroptera falcata			7	2110
sprinkhanen	Steppesprinkhaan	Chorthippus vagans		GE	7	6730
sprinkhanen	Veenmol	Gryllotalpa gryllotalpa			7	4110
sprinkhanen	Veldkrekel	Gryllus campestris	ja	KW	7	3110
sprinkhanen	Weidesprinkhaan	Chorthippus dorsatus		VN	7	6820
sprinkhanen	Wrattenbijter	Decticus verrucivorus	ja	EB	7	2510
sprinkhanen	Zadelsprinkhaan	Ephippiger ephippiger	ja	EB	7	2610
sprinkhanen	Zoemertje	Stenobothrus lineatus	ja		7	6560
sprinkhanen	Zompsprinkhaan	Chorthippus montanus	ja	KW	7	6840

Bijlage 3: Kwalificerende soorten

[illegible]

